

REMARCABILE STUDII INTERDISCIPLINARE

Doctor în științe tehnice, profesor universitar **Alexandru MARIN**
Universitatea Tehnică din Moldova

Doctorul habilitat în filologie Anatol Eremia a încheiat anul academic 2016 cu rezultate deosebite – cinci volume de carte editate, eveniment de rezonanță în condițiile noastre de astăzi. Sunt lucrări cu caracter interdisciplinar, originale, inedite și de incontestabilă valoare științifică.

Titlurile lor vorbesc de la sine: *Studii de sociolingvistică și onomastică* (Chișinău, Editura „Elan Poligraf”, 2016, 284 p.); *Atlasul hidronimic al Republicii Moldova* (Chișinău-Iași, Editura „Tehnica-Info”, 2016, 185 p.); *Tezaurul toponimic românesc. Arealul Cahul* (Chișinău-Iași, Editura „Tehnica-Info”, 2016, 245 p.); *Tezaurul toponimic românesc. Arealul Cantemir* (Chișinău-Iași, Editura „Tehnica-Info”, 2016, 226 p.); *Județul Cahul. Dicționar enciclopedic* (Chișinău, Editura „Litera”, 2016, 430 p.). Volumele însumează un număr total de 1 370 de pagini.

Anatol Eremia este bine cunoscut în lingvistica românească: profesor cercetător, coordonator de proiecte științifice la Institutul de Filologie al AȘM. A editat peste 500 de lucrări în teoria și practica lingvisticii contemporane, inclusiv 30 de monografii, broșuri, dicționare, ghiduri informative și normative. Aceste rezultate, astăzi recunoscute și apreciate de specialiști, le-a obținut prin investigarea în profunzime a literaturii de specialitate, utilizarea bogatelor informații din sursele documentare și de arhivă, efectuarea cercetărilor onomastice de teren în aproape toate localitățile din spațiul geografic pruto-nistean și în regiunile de la est de Nistru.

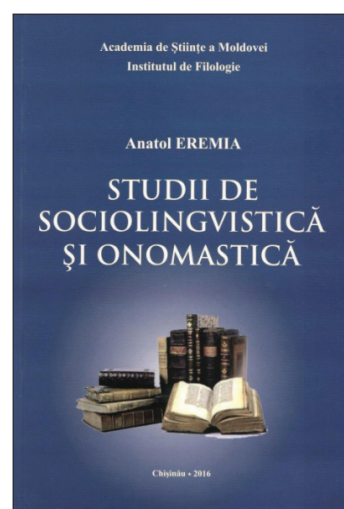
Materialele colectate au fost sistematizate alfabetic, cronologic și tematic și depozitate în două fișiere capitale, astăzi aflate în posesia Institutului de Filologie al AȘM: *Fișierul toponimic general* și *Cartoteca termenilor entopici*. Fondurile toponomastice create i-au servit savantului ca bază informativ-documentară în munca de reglementare lingvistică a numelor noastre de localități și a denumirilor de străzi din orașele și satele din republică.

Pe măsura competenței mele, mă voi referi pe scurt la lucrările menționate mai sus care reprezintă un bogat material științifico-practic și informativ mai puțin cunoscut de populația dintre Prut și Nistru.

1. Studii de sociolingvistică și onomastică

Această lucrare tratează importante probleme de teorie lingvistică și aplicativ-practică. Compartimentul *Sociolingvistică* cuprinde studiile: „Unitatea lingvistică românească”, „Mărturiile ale unității de limbă și istorie a românilor”, „Limba română – factor primordial în procesul de integrare și consolidare a societății”, „Patimile limbii române în autonomii”, „Motivația lingvistică: aspecte sociale, culturale, istorice”. În fiecare din ele sunt discutate probleme stringente ce frământă astăzi lumea științifică și societatea noastră.

Referindu-se la mult discutata „limbă moldovenească”, autorul constată că acest fals glotonim a fost inventat de autoritățile țariste încă la începutul sec. al XIX-lea, fiind legiferat apoi de autoritățile sovietice în 1924, odată cu formarea RASS Moldovenești, și promovat cu insistență după 1940, când a fost formată RSS Moldovenească în cadrul URSS. Consecințele politicii de inspirație stalinistă, menționează autorul, au avut repercusiuni nefaste asupra limbii și culturii noastre: ridicarea la rang de limbă literară a unor subgrupuri de graiuri marginale, prigonirea termenilor standard din limba scrisă și vorbită și înlocuirea lor cu termeni rusești și cuvintele neaoșe moldovenești, divagațiile de ordin gramatical și ortografic la toate nive-

Anatol EREMIA. *Studii de sociolingvistică și onomastică*.
Chișinău: Elan Poligraf, 2016, 284 p.

lurile, interzicerea folosirii în lucrările științifice locale a trimiterilor și citatelor din lucrările autorilor români etc. Sunt de reținut concluziile autorului: prin dispoziții și directive oficiale, limba nu poate fi restructurată, nu i se poate schimba caracterul obiectiv și statutul ei natural firesc; din primul mileniu românii și-au zis pe nume *români* și *română* le este limba pe care o vorbesc de aproape două milenii.

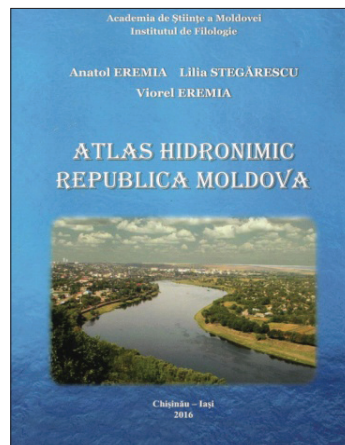
Drept dovadă a unității de limbă și istorie a românilor de pretutindeni este și onomastica. Românitatea toponimiei basarabene se manifestă sub toate aspectele: etimologic, derivațional, lexical-semantic, gramatical, social-istoric, geografic-teritorial. Contactele cu alte limbi și dialecte locale, afirmă autorul, n-au afectat sistemul onomastic propriu, ele au avut drept rezultat doar niște preluări de nume, dar și acestea ulterior adaptate și acomodate la normele limbii române. Autorul vine cu propunerea să se examineze funcționarea limbii oficiale și să se determine atitudinea față de limba de stat a autorităților administrației publice din autonomii, să se elaboreze un program de activități și acțiuni concrete în vederea repunerii în drepturile sale firești a limbii oficiale în întreg teritoriul republicii.

Compartimentul *Onomastică* include de asemenea studii și cercetări cu caracter multilateral: „Premise teoretice în studiul toponimiei”, „Identitatea toponimică românească”, „Valorificarea patrimoniului onomastic național”, „Lexicul social-istoric în toponimia basarabeană”, „Hidronimia pruto-nistreană”, „Toponimia de origine entopică”, „Fauna carpatică în onomastica și tradițiile populare românești”, „Ortografierea numelor geografice”.

Cercetările efectuate converg în următoarele concluzii de esență. Onomastica este o disciplină lingvistică, înrudită cu istoria limbii, lexicologia, derivatologia, etimologia, dialectologia și nemijlocit legată de istorie, etnografie, geografie. Toponimia, ca ramură a onomasticii, trebuie studiată în primul rând de lingviști, cu aplicarea metodelor lingvistice de studiere: comparativ-istorică, tipologică (în plan lexical-semantic și structural-derivațional), cartografică, statistică etc. Adecvate sunt și principiile de abordare a problemelor de toponimie: sincronice (static, pe orizontală în timp) și diacronice (istoric, pe verticală în timp).

2. Atlasul hidronimic al Republicii Moldova

Este o lucrare de unicat în onomastica românească. Noutatea studiului constă în utilizarea unui material de fapte inedit, colectat pe teren din graiul viu al populației, dotat documentar și fondat din punct de vedere științific, precum și în modul de descriere și de prezentare a fenomenelor și faptelor, în diversitatea de principii și metode de cercetare a hidronimiei.

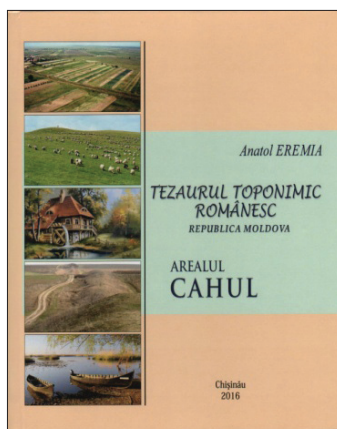
Anatol EREMIA, Lilia STEGĂRESCU, Viorel EREMIA. *Atlasul hidronimic al Republicii Moldova*. Chișinău-Iași: Editura Tehnica-Info, 2016, 185 p.

Investigațiile efectuate pun în evidență multiple aspecte și obiective: a) identificarea unităților hidronimice actuale și istorice pe baza informațiilor colectate prin anchete de teren și din surse documentare; b) localizarea obiectelor hidrografice pe baza surselor informative istorice, cartografice etc.; c) descrierea obiectelor hidrografice cu indicarea parametrilor geomorfologici: pentru râuri – locul de unde izvorăsc și unde se varsă, lungimea și direcția cursurilor de apă, afluenții principali; pentru lacuri, iezere, bălți – poziția față de localitățile învecinate, dimensiunile spațiale; d) stabilirea vechimii denumirilor de obiecte hidrografice, cu trimiteri la primele atestări documentare; e) determinarea originii lingvistice a hidronimelor, arătându-se formele lor inițiale, intermediar-evolutive și actuale; f) analiza structural-derivațională a hidronimelor formate pe teren propriu, în limba română; g) evidențierea particularităților fonetice și gramaticale ale hidronimelor de diferită origine; h) determinarea ariilor de răspândire teritorială a diverselor categorii de nume și fenomene hidronimice.

Un merit al lucrării constă în cartografierea materialului hidronimic, proces executat prin implementarea metodelor moderne de procesare computerizată, ceea ce a făcut posibilă conturarea grafică precisă a cursurilor de ape. În acest mod au fost realizate hărțile ce redau particularitățile fizico-geografice și naturale ale hidronimiei zonale.

3. Tezaurul toponimic românesc. Arealul Cahul

Studiul tratează probleme și aspecte privind formarea și dezvoltarea microsistemului toponimic din cadrul arealului administrativ-teritorial și onomastic Cahul. Numele de locuri și localități actuale și istorice din zonă sunt examinate din punct de vedere etimologic, derivațional, lexical-semantic, funcțional și ge-

Anatol EREMIA. *Tezaurul toponimic românesc. Arealul Cahul*. Chișinău-Iași: Editura Tehnica-Info, 2016, 245 p.

ografic-teritorial. Sunt descrise particularitățile fizi-co-geografice și naturale care și-au găsit reflectare în nomenclatura topică zonală.

Pe bază de surse documentare este stabilită vechimea multor localități din sud-vestul Basarabiei: Andrușu (1459), Bubuiogi (1518), devenit mai târziu Slobozia Mare, Crihana (1502), Giurgiuștii (1593), Lărgeni (1469), Roșu (1502, 1529), Șcheia (1502), sat pe locul or. Cahul de astăzi, Trifești (1520), sat dispărut astăzi, Văleni (1543), Zărnești (1494). Deosebit de numeroase sunt numele de locuri, în special denumirile de lacuri, iezere, gârle și bălți din lunca Prutului și acestea cu vechime de veacuri: Bălcea (1609), Bogatu (1459), Boiștea (1502), Frumușița (1502), Gemenele (1447), Prutețul (1459), Rentea (1502), Seliștea (1503), Zancea (1502).

Sugestive și captivante prin semnificația lor sunt denumirile obiectelor topografice: *Anaforul* < *anafor* „vârtej de apă într-un râu”, *Barcul cu Flori* < *barc* „lac mic; baltă”, *Bătcăria* < *batcă* „pelican”, *Ceairul* < *ceair* „loc șes de pășune”, *Chicera* < *chiceră* „deal înalt; muncel”, *Făgădăul* < *făgădău* „han la un drum mare”, *Obloanele* < *oblon* „parte de moșie cuprinsă între patru drumuri care se intersectează”, *Popânzacii* < *popânzac* „insuliță plutitoare într-o apă stătătoare, formată din rădăcini de stuf și rogoz, amestecate cu nămol”, *Răcariul* < *răcar* „lac bogat în raci; habitatul racilor”, *Zâmbocul* < *zâmboc* „stânjenel”. Majoritatea numelor topice reprezintă formații onimice românești, acestea probând în zona dată o străveche viață sedentară a băștinașilor români.

4. Tezaurul toponimic românesc. Arealul Cantemir

Obiectul cercetării îl constituie numele topice actuale și istorice din cadrul arealului toponimic cercetat. Toponimele majore și minore sunt studiate din punct de vedere lingvistic (etimologic, derivațional,

Anatol EREMIA. *Tezaurul toponimic românesc. Arealul Cantemir*. Chișinău-Iași: Editura Tehnica-Info, 2016, 226 p.

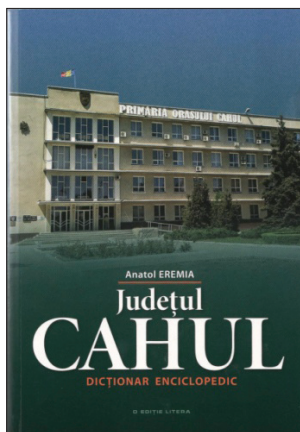
lexical-semantic, funcțional), precum și sub aspect istorico-documentar, etno-social, geografic-teritorial. Sunt evidențiați factorii lingvistici și extralingvistici care au contribuit la formarea și evoluția microsistemului toponimic zonal.

Descoperim și în cuprinsul acestui areal localități foarte vechi, unele păstrate până astăzi, altele dispărute peste veacuri: Brițcanii (1548), Dăneștii (1507), Goteștii (1609), Luceanii (1519), Măneștii (1436), Mălicenii (1609), Mirosălveștii (1443), Murseștii (1508), Negrileștii (1621), Păcurăreștii (1604), Tătărășenii (1528), Toceanii (1519), Vlădeștii (1604). Numele așezărilor istorice reprezintă formații patronimice care ne amintesc de conducătorii obștilor sătești de altădată (juzi, cnezi, vătămani), de vitejii oșteni și pârcălabi de ținuturi, de foștii demnitari și curteni stăpânitori de moșii și sate.

Semnificative sunt numeroasele denumiri de locuri: *Bozăria* < *bozărie* „desiș de boz”, *Budăiul* < *budăi* „izvor captat”, *Costeiu* < *costei* „sadină, țepoșică (plantă erbacee)”, *Delnița* < *delniță* „hat”, „hotar”, *Japșa* < *jașă* „lac mic; baltă”, *Pandela* < *pandelă* „observator trigonometric”, *Rănișul* < *răniș* „loc nisipos”, *Troianul* < *troian* „val de pământ; fortificație străveche”, *Velnițele* < *velniță* „instalație pentru fabricarea spirtului”. Etimoanele acestor denumiri sunt cuvinte vechi românești, termeni entopici populari, regionalisme, localisme.

5. Județul Cahul. Dicționar enciclopedic

Lucrarea oferă cititorului informații esențiale privind trecutul și prezentul localităților din sud-vestul spațiului pruto-nistean, localități care în trecut făceau parte din județul Cahul, iar în prezent din cuprinsul raioanelor Cahul și Cantemir. Impresionează datele și informațiile ce țin de cele mai diverse domenii și aspecte ale vieții sociale. Sunt puse în evidență etapele și procesele de constituire și dezvoltare a localităților

Anatol EREMIA. *Județul Cahul. Dicționar enciclopedic.*
Chișinău: Litera, 2016,
430 p.

rurale și urbane, sunt elucidate problemele privind particularitățile lingvistice, culturale, economice și demografice ale comunităților din zonă.

Eseurile privind cele peste 100 de sate, orașe și orașele cuprind pentru fiecare indici edificatori: poziția spațială, coordonatele geografice, altitudinea față de nivelul mării, altitudinile marcante din zonă, suprafața localității, apartenența administrativ-teritorială în diferite perioade, data primei atestări documentare, numărul gospodăriilor individuale, numărul locuitorilor conform recensămintelor populației, componența etnică, suprafața terenurilor agricole, agenții economici, întreprinderi industriale, agroalimentare și comerciale, instituții medicale, culturale și de învățământ, unități de prestări servicii, oficii bancare și poștale, baze sportive, stadioane etc. Un diapazon complex de date informative specifice lucrărilor cu caracter interdisciplinar și enciclopedic.

Lucrarea ar fi avut o mare lacună dacă nu conținea și obișnuitul compartiment consacrat figurilor de seamă din partea locului. Acesta cuprinde eseuri biografice a peste 300 de personalități cahulene și cantemirene: Gheorghe MARE, deputat în Sfatul Țării; Chiril SBEREA, deputat în Sfatul Țării; Teodor NENCEV, poet, animator al mișcării culturale române; Andrei CIURUNGA, scriitor, publicist; Vasile HONDRILĂ, pedagog, scriitor; Eugen GREBENICOV, academician (Moscova); Ion BOSTAN, academician; Nicolae VULPE, membru corespondent al AȘM; Tudor ȘIȘIANU, membru corespondent al AȘM; Alexandru GRECU, actor, regizor, scenarist; Gheorghe VODĂ, scriitor, publicist, cineast; Vitalie MARIN, lingvist, doctor habilitat, profesor universitar; Ion OSADCENCO, filolog, doctor habilitat, profesor universitar; Ion COMANICI, doctor habilitat în biolo-

gie, profesor universitar; Nicolae DANDIȘ, profesor universitar, primarul orașului Cahul; Igor CREȚU, scriitor, publicist, traducător; Nicolae BOTGROS, violonist, Artist al Poporului; Emil GAJU, actor, regizor; Gheorghe MÂNDRU, actor, regizor, directorul Teatrului din Cahul; Gheorghe ROJNOVEANU, doctor habilitat în științe medicale, profesor universitar; Petru BUTUC, lingvist, doctor în filologie; Valeriu DULGHERU, doctor habilitat în științe tehnice, profesor universitar; Nicolae SULAC, interpret de muzică populară, Artist al Poporului; Liubomir IORGA, Artist al Poporului; Sandri Ion ȘCUREA, actor de teatru și film, regizor; Ion NICULIȚĂ, arheolog, doctor habilitat în istorie; Ion ZAHARIA, muzician, flautist; Ion IOVCEV, distins pedagog ș.a.

Materialul de fapt cercetat în lucrările prezentate, interpretările de ordin științific și aplicativ-practic converg la concluzii de esență. Toponimia, ca totalitate a numelor de locuri și localități, reflectă cu fidelitate principalele momente din viața materială și spirituală a oamenilor: ocupațiile, obiceiurile, tradițiile, credința. Unele denumiri evocă evenimente, fapte și întâmplări demult petrecute, altele redau starea socială, fiscală și juridică a locuitorilor. Pe baza toponimiei istorice se poate stabili vechimea populației unui teritoriu, tipul și locul aflării vechilor așezări omenești, sistemul rutier de altădată, diversele contacte etnoculturale și lingvistice între populațiile conlocuitoare. Numeroase sunt toponimele ce redau particularitățile fizico-geografice și naturale ale terenului. Numele topice reprezintă adesea cuvinte și forme rar folosite în limba curentă sau demult ieșite din uz. Fiecare nume, fiecă denumire comportă un anumit conținut semantic, ne comunică o anumită informație lingvistică, istorică, geografică etc. De aici interesul sporit față de toponimie din partea specialiștilor din diferite domenii ale științei.

Aceste aspecte, repere și probleme sunt abordate și în deplină totalitate soluționate în studiile nominalizate. Lucrările sunt adresate specialiștilor lingviști, istorici, sociologi, etnografi, geografi, lucrătorilor din domeniul culturii și învățământului, funcționarilor din administrație, publicului larg de cititori. Studiile vor avea un ecou pe potrivă în tot spațiul românesc.

Mi-am asumat responsabilitatea de a prezenta în linia mari activitatea științifică și editorială a unui savant cu renume, Anatol Eremia și pentru faptul că patru din cele cinci cărți prezentate au fost editate prin contribuția editurii pe care am onoarea să o conduc, având astfel posibilitatea de a le cunoaște și a le studia în profunzime.